

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibus, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm || Martii Et Aprilis

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10259

XXX.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77384](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77384)

MARTYRIVM SS. MARIANI LECTORIS ET
IACOBI DIACONI, PRAECLARE CONSCRI-

ptum ab eo, qui interfuit. Quedam hinc ad verbum in suo
Martyrologio descripsit Vsuardus.

Aprilis 30.

* solet, legē-
dū videatur.

Habes hinc
historia hu-
ius certam
fidem.

Colonia
Cirthensis.

Persecutio
nis imma-
nitas.

Hos Marty-
rologia ha-
bēt 29. Apri-
lis.

Agapius &
Secundinus
Episcopi.

for. * salu-
ris

Animat an-
os suis ser-
monibus.

Votiēs aliquid beatissimi Dei martyres, festinantes ad pro-
missa regni caelorum, charissimis suis verecūdius mandant,
memores sunt humilitatis, quæ semper in fide sola facere
* solent maiores: & quanto modestius petierunt, tanto effi-
caciū impetrauerunt, & nobis hoc prædicandæ gloriæ suæ
munus testes Dei nobilissimi reliquerunt: Marianum dico,
vnum ex dilectissimis fratribus nostris, & Iacobum, quos sci-
tis præter communem sacramenti religionem vitæque soci-
etatem, domesticis affectibus inhæsisse: qui contra sæuētes
seculi pressuras & gentiles impetus habituri tā sublime cer-
tamen, prælium suum, quod instinctu spiritus sancti inierūt,
in notitiam fraternitatis per nos venire iusserunt: nō quōd in terris vellent coronæ suæ
gloriam prædicari, sed vt præcedentibus experimentis, multitudo plebis & Dei popu-
lus ad exemplum fidei posset armari. Quis enim dubitet, quæ nobis in pace vitæ com-
munitas fuerit, quādo nos indiuidua dilectione viuentes vnā, tempus persecutionis
inuenit?

Nam pergebamus in Numidiā simul, vt semper antea, socio parique comitatu viam
ingressi, quæ nos ad exoptatum fidei & religionis obsequium, illos iam ducebat ad cæ-
lum. Et venerunt in locum, qui appellatur Muguas, cui est Cirthensis Colonia suburbana
vicinitas: in qua tunc maxime ciuitate, gentiliū cæco furore, ex officijs milita-
ribus persecutionis impetus, quasi fluctus seculi tumescabant, & audis faucibus ad
tentandam fidem iustorum, rabies diaboli infestantis inhiabat. Vnde Marianus &
Iacobus beatissimi martyres, certissima & exoptata diuinæ in se designationis signa te-
nuerunt, qui in ea regione, in qua persecutionis tempestas turbulentius fureret, ho-
ra iam maturante sua, Christo gubernante, ad ipsum coronæ locum direxerunt vesti-
gia. Nanque omnes dilectos Christo, cruenti & cæcati Præsidis furor per militares ma-
nus requirebat. Nec in hos solos crudelitatis exercebatur insania, qui in superioribus
persecutionibus inconculsi Deo viuerent: sed in illos quoque manum diabolus infati-
abilem porrigebat, quos iam dudum in exilia submotos, & si non sanguine, mente iam
martyres, ferox Præsidis amentia coronanit.

In his ab exilio perducebantur ad Præsidem Agapius & Secundinus Episcopi,
prædicandi ambo speciali dilectione, alter etiam carnalis continentia sanctitate:
Perducebantur, inquam, non à pœna, sicut Gentilibus videbatur, ad pœnam, sed à
gloria potius ad gloriam, à certamine ad certamen aliud: vt qui captiuos à seculi
pompis in obtinendo Christi nomine subegissent, etiam mortis aculeos consum-
mata fidei virtute calcarent. Neque enim fas erat, vt tardius quærerent in terrena
colluctatione victoriam, quos iam Dominus secum habere properabat. Et conti-
git, vt fratres Agapius & Secundinus, ex illustri sacerdotio martyres gloriosi, in eo
transitu, quo ad beatum passionis suæ prælium, Præsidis quidem temporanea po-
testate, sed Christi electione pergebant, nostrum interim dignarentur hospitium.
Quibus tantus inerat spiritus viuificationis & gratia, vt tam sanctis & præclaris Dei te-
stibus iam parum esset, quōd ipsi martyrio preciosum sanguinem destinassent, nisi eti-
am alios martyres fidei suæ inspiratione fecissent. Horum tanta charitas fuit & tanta di-
lectio, vt licet taciti possent iam deuote & obstinara virtutis exemplis fidem fraternita-
tis extruere, tamen ad stabilitatem perseuerentiæ latius consulentes, pectoribus no-
stris rorem tractatus * salutaris infunderent. Neque enim tacere poterant, qui Dei
sermonem videbant. Nec mirum, si paucis illis diebus tam largè nostrum omnium
mentes eorum tractatus salubris animauit, in quibus iam Christus, micante gratia,
de proxima passione fulgebat. Denique ita proficiscentes illi, Marianum & Iaco-
bum exemplo & magisterio suo dispositos reliquerunt, vt recentissima gloriæ suæ
vestigia

vestigia dimitterent secuturis illorum viam. Dum enim biduum fluxerat, ecce Marianum & Iacobum charissimos nostros sua palma quærebat, nec, ut alijs in locis, vnus hoc aut alius stationarius miles agebat subcenturio. Nam violenta manus & improba multitudo sic ad villam, quæ nos habebat, quasi ad famosam sedem fidei conuolârat. O exoptanda nobis incurſio. O felix & digna exultatione trepidatio. Sic quidem ad nos ventum est propter hoc tantum, ut Dei dignationem, Mariani & Iacobi iustus sanguis expleret.

Vix hoc in loco possumus, fratres dilectissimi, gaudia cumulata frenare: qui alios ante biduum ad ipsam passionis exitum à nostris amplexibus miseramus, alios adhuc nobiscum futuros martyres habebamus. Quos cum iam matura dignatione fortis Deus quæreret, etiam nos aliqua fraternæ gloriæ pars perstrinxit, quia pertrahebamur à Mugis in Cirthenſem Coloniam. Sequebantur autem charissimi nobis, & ad palmam passionis electi, quos & nostri amor ducebat, & Christi matura dignatio. Ità miro modo & immutato pergendi ordine, sequebantur illi, qui fuerant antecessuri. Denique illis non fuit longa dilatio. Nanque dum nos exultantiùs adhortantur, se quoque Christianos esse liberiori gaudio prodiderunt. Mox interrogati, cum in fortissima nominis Christi confessione perstarent, deducuntur in carcerem. Tunc attentantur numerosis durisque cruciatibus per stationarium militem, iustorumque carnificem, adhibitis in auxilium crudelitatis eius centurionum & Cirthenſium magistratibus, hoc est, diaboli sacerdotibus, tanquam membrorum laceratione frangeretur fides, cui cura corporis vilis est. Et Iacobus quidem, sicut erat in virtute fidei semper austerior, qui & infestationes iam semel variæ persecutionis euicerat, affectauit se non Christianum tantum, sed Diaconum confiteri: Marianum autem fecit tormentis obnoxium, quod se Lectorem tantum, sicuti erat, fatebatur. Quanam illa tormenta, quam noua, quam diaboli venenato sensu & deiciendi artibus exquisita supplicia? Pependit Marianus ad vulnera, & quæ martyri etiam in ipsis lacerationibus affuit gratia, sic tortus est, ut illum exaltaret & pœna. Nexus autem, qui pendentem gerebat, non manus, sed summos apices pollicum vinxerat, scilicet ut digitorum tenuis exilitas plus in ferendis membris cæteris laboraret. Addita etiam pedibus iniusta pondera, ut discordantibus pœnis vtrinque distracta, & viscerum conuulsione resoluta, de nervis suis totius corporis compago penderet. Nihil egisti iuxta templum Dei, iuxta Christi cohæredem nequitia gentilis. Suspendideris licet membra, concusseris latera, diuulseris viscera: Marianus noster in Deum fidens, quantum corpore patiebatur, tantum mente crescebat.

Marianus & Iacobus ducuntur in carcerem & dire torquentur.

Immanes cruciatus.

Viçta denique feritate torquentium, rursus in carcere de triumpho suo multum latatus includitur, ibique cum Iacobo & reliquis fratribus gaudium victoria Dominica frequenti oratione celebrauit. Quid nunc gentiles creditis Christianos sentire carceris pœnas, & seculares horrere tenebras, quos manet gaudium lucis æternæ? Spiritus cum fida spe venientis gratiæ cælos mente complexus, suis iam non interest pœnis. Secretam licet supplicij quærat & abditam sedem, grauesque antri caligantis horrores, domumque tenebrarum, fidentibus in Deum nullus squallidus locus, nullum tempus triste sentitur. Fouet illos Deo patri dicatos fraternitas Christi diebus ac noctibus. Etenim Marianus post illam vexationem corporis altius in soporis tranquilla resolutus, quid diuina dignatio ad fiduciam spei salutaris ostenderit, expergefactus sic ipse nobis narrauit: Ostensum est, inquit, mihi fratres tribunalis excelsi & candidi nimium sublime fastigium, in quo ad vicem vnus præsidebat. Illic erat catasta, non humili pulpito, nec vno tantum ascensus gradu, sed multis ordinata gradibus, & longè sublimis ascensus. Et admouebantur confessorum singulæ classes, quas ille iudex ad gladium duci iubebat. Tum auditur mihi vox clara & immensa, dicentis: Marianum applica. Et ascendebam in illam catastam: & ecce ex improviso mihi sedens ad dexteram eius iudicis Cyprianus apparuit, & porrexit manum, & me leuauit in altiore loco, & arridens dixit: Veni, sede mecum. Et factum est, ut audirentur aliæ classes, me quoque assidente: & surrexit ille iudex, & nos ducebamus eum ad prætorium suum. Iter autem nobis erat per locum pratens amœnum, & viridantium nemorum lata fronde vestitum, opacum cupressis surgentibus in excelsum, & pinnis pulstantibus cælum, ut putares eum locum per omnem circuitus ambitum lucis virentibus coronatum. Sinus autem

Visio S. Mariani.

medio pellucidi fontis vberantibus venis & puris liquoribus redundabat. Et ecce subito ab oculis nostris ille iudex recessit. Tunc Cyprianus phialam, quæ super marginem fontis iacebat, arripuit, & cum illam de fonte impleret, hausit, & iterum implens mihi porrexit, & libenter bibi. Et cum Deo gratias agerem, excitatus, inquit, mea voce surrexi.

Irem S. Iacobi visio.

Tunc Iacobo quoque in recordationem redijt, quod sibi hanc significasset coronam diuinæ dignationis ostensio. Nam superioribus diebus, cum eiusdem carrucæ vehiculo Marianus & Iacobus, & cum his ego, viam communiter caperemus, ad medium ferè diem inter illa itineris confragosa mirabili & alto sopore correptus, postquam à nobis interpellatus & excitatus est, euigilauit: Perturbatus sum, inquit, non sine gaudio meo fratres, sed & vos mecum gaudere debetis. Vidi, inquit, iuuenem inenarrabili & fati ampla magnitudine, cuius vestitus distinctus erat intantum candida luce, ut oculi in eum constanter videre non possent: cuius pedes terram non calcabant, & vultus oris super nubes erat. Is cum transcurreret, vnam tibi Mariane, & vnam mihi zonas purpureas in sinus nostros iaculatus est, & ait: Sequimini me citò. O quietem, vigilijs omnibus fortiozem. O quietem, in qua feliciter dormit, quisquis in fide vigilat, quæ terrena tantum membra sopierat: quoniam videre Deum, nisi spiritus non valebit. Quantum exultantes, quamque sublimes animos martyrum esse credendum est, quibus in sui nominis confessione passuris, & audire Christum antè contigit, & videre offerentem se suis quocunque tempore? Non fuit impedimentum vehiculi promouentis inquieta iactatio, nec dies medius, qui sub calore tunc fulgebat solis. Nulla noctis expectata secreta sunt: nouo genere gratiæ martyri suo Dominus nouum opus visionis elegit: nec in vnum aut in alium fuit ista dignatio.

Aemilianus martyr.

Nanque Aemilianus, quantum equestris ordinis haberetur, ad quinquagesimum propè ætatis annum carnis continentia peruenerat, continuatis in carcere gemina superpositione ieiunij, & orationibus sæpè repetitis, per quas deuota mens pasta, in alium diem & sacramento Dei parabatur: in somnum media die reclinator, quiete discussa, talia nobis suæ visionis patefecit arcana: Perducto me, inquit, de carcere, homo gentilis, hoc est, frater meus carnalis occurrit. Is res nostras admodum curiosus insultabunda voce perquirat, sciscitans quatenus nos poenalis tenebris in illis & inedia carceris haberemus. Cui respondi: Milites Christi & in tenebris clarissimam lucem, & in ieiunio cibum saturabilem, Dei habere sermonem. Et cum hæc audiret: Scitote, inquit, quod vos, quicumque in carcere habemini, si obnixè perstabitis, maneat poena capitalis. At ego, qui verebar ne compositum luderet fraude mendacium, confirmare votum meum volui: Verè, inquam, patiemur omnes? At ille rursùm affirmans, dixit: Gladius vobis & sanguis in proximo est. Sed velim scire, an omnibus vobis, qui vitam contempnit indifferetè, æqualia munerum caelestium premia rependantur. Cui respondi: Non sum idoneus tam magnæ rei proferre sententiam. Attolle, inquam, ad cælum oculos: iam videbis innumerabilem turbam micantium siderum. Nunquid stellæ omnes pari luminis honore præfulgent? Et tamen omnibus lumen est. Ad hæc ille iterum quid interrogaret inuenit. Ergo si qua discretio est, inquit, qui vestrum sunt in promerenda Dei voluntate potiores? Nimium, inquam, præ cæteris duo, quorum nec tibi dicenda, & Deo nota sunt nomina. Illo acrius incumbente, atque perscrutante molestius: Hi sunt, inquam, qui quò difficilius & tardius vincunt, gloriosius coronantur. Et propter hoc scriptum est: Facilius est camelum per foramen acus transire &c.

Matth. 19.

Post has ostensiones in carcere diebus pauculis commorati, perducuntur in publicum, ut eos Cirthenis magistratus, eulogio confessionis suæ honoratos, transmitteret cum parte damnationis ad Præsidentem. Et ecce vnus è circumstantibus nostris omnium in se gentilium conuertit oculos, quod iam per gratiam proximæ confessionis Christus in ore eius & facie relucebat. Cumque ex eo turbulentis & feruentibus animis quæreretur, an eiusdè & ipse esset religionis & nominis, rapuit tam dulcem promptissima confessione comitatum. Sic eulogij suis beati martyres, plures Dei testes, dum ipsi ad martyrium parantur, acquirunt: & iam transmissi ad Præsidentem, negotiosum ac difficile iter cum voluntate properauerunt. Tunc eos Præsidi ad motos, iterum Lambesitanus carcer accepit. Hæc enim sola apud Gentiles hospitia iustorum. Intra per dies plurimos effusione sanguinis transmittebatur ad Dominum numerosa fraterni-

Apud paganos hospitia Christianorum in carcere.

ternitas, nec peruenire ad Iacobum & Marianum Clericorumque victimam rabies infamantis Praefidis poterat, laicorum tam multis occupata vulneribus. Nam ita inter se nostrae religionis gradus artifex fauicia diuiserat, ut laicos a clericis separatos, tentationibus seculi & terroribus suis putaret esse cessuros.

Ergo charissimi nostri & fidelissimi milites Christi, caeterique de Clero contristari aliquantulum coeperunt, quod laicis certaminis sui laude perfunctis, seruaretur sibi tam lenta & tam fera victoria. Tunc Agapius, qui iam dudum martyrio suo consummate fidei sacramenta perfecerat, qui & ipse, cum pro puellis duabus Tertulla & Antonia, quas sibi charissimas ad vicem pignorum diligebat, repetitis frequenter precibus oraret, ut secum & illae Dei dignatione martyres fierent, retulerat meritorum suorum tali reuelatione fiduciam: Quid assidue petis, quod vna oratione meruisti? Is ergo Agapius agenti Iacobo in carcere per tempus quietis apparuit. Nam ipsa, inquit, nocte Agapium nostrum videbam inter omnes alios latiore, quos vna nobiscum Cirthenis carcer incluserat, solenne quoddam & laetitia plenum celebrare conuiuium. Quo cum ego & Marianus quasi ad agapem spirita dilectionis & charitatis rapemur, aduecurrit obuius nobis puer, quem constabat esse alterum ex geminis, ante triduum cum matre passis, corona rosea collo circumdatus, & in manu dextra palmam viridissimam praeferebat. Et, Quo properatis, inquit? Gaudete & exultate: cras enim nobiscum & ipsi coenabitis. O Dei magna in suos & praecleara dignatio. O vere paterna pietas in Christo IESU Domino nostro, qui dilectis suis & indulget tam larga beneficia, & clementiae suae munera praestaturus ante declarat. Dies a visione primus illuxerat, & iam promissis Dei sententia Praefidis seruiebat: qua Marianum & Iacobum & ceteros clericos, tandem patriarchis cum gloria redditos, e praesentis seculi sententia animaduersionis emisit. Et perducti sunt ad coronae locum, qui riparum collibus hanc & inde sublimis, media fluminis conualle subsederat, sed & spectaculo erat celsa utriusque altitudo aggeris. Alueus ipse medio sinu suorem beati sanguinis hauriebat. Nec deerat utriusque sacramenti genus, cum & baptizarentur suo sanguine, & lauarentur in flumine.

Mira tunc ibi cernere posses & exquisita compendia sauiendi. Nam cum manucarnificis gladiumque ipsum, rot ceruicibus debitum, numerosus iustorum populus irgeret, artificis feritas dispositas agminum series in ordinem dirigebat, scilicet ut facile percussoris ictus, velut impetu quodam furoris pia cola percurreret. Deinde, ut expectabile fieret cruentum illud & barbarum ministerium, hanc sibi expeditionem sceleris inuenit. Nam si vno in loco percussurus ipse consisteret, immensum stragem corporum cumulus aceruat, & ipsum denique spatium tanta strage completus iuueus denegaret. Tunc oculis sub ictu ferri de more velatis, nulla tamen aciem libere mentis claudere tenebrae, sed largus atque inestimabilis splendor inmensae lucis affuit. Nam plerique cum proximis atque assistentibus sibi fratribus, quantum in visum carnalis aciei pars non pateret, videre se tamen & mira quaedam loquebantur, quod sibi apparerent equi desuper, niueo colore candentes, quibus inueherentur ita uenes candidati. Nec defuere ex eodem martyrum numero collegarum quidam, qui reuelationem attestarentur auribus, & ex auditu equorum fremitus ac sonos recognoscerent. Ibi & Marianus, propheterico spiritu iam repletus, fidenter ac fortiter praedicat proxima iusti sanguinis ultionem, variasque seculo plagas, vel de caeli iam culmine minabatur lucem, captiuitatem, famem, terraeque motus, cynomyiae uentia cruciantia. Qua praedicatione non tantum Gentilibus insultabat fides martyris, sed etiam fratribus vigorem amulanda virtutis & quasi classicum praecinebat, ut inter tantas seculi plagas iustis Dei tibi bonae atque pia mortis raperetur occasio. His peractis, Machabaeico gaudio Mariana mater exultans, & passione perfecta iam secunda de filio, non illi tantum coepit, sed & sibi, quae tale pignus ediderat, gratulari. Completebatur in filij corpore suorum viscerum gloriam, & in ipsa ceruicis vulnera frequens osculum pietas religiosa figebat. O te merito Mariani, o te beatam & filio tuo matrem & nomine. Quis in ea tanti vocabuli felicitatem credat errasse, quam sic uteri sui foetus ornauit? Inestimabilis vero Dei omnipotentis & Christi eius in suos misericordia, qui fidentes in suum nomen, non solum gratiae dignatione confortat, sed & sanguinis redemptione uiuificat. Nam qui digna aestimatione possit eius beneficia metiri, qui in hoc paterna indulgentia semper operatur, ut in nos & hoc ipsum quo Dei nostri sanguine rependi credimus, conferatur: Cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

HIST

Multa caedes Christi-anorum.

Tertulla & Antonia.

Agapius apparet Iacobus.

Gemini cum matre passis.

Multi pro Christi nomine vno die cruciantur.

Mira lux splendet, & vident martyres admiranda.

Mira lux splendet, & vident martyres admiranda.

Mira lux splendet, & vident martyres admiranda.

Matrie Mariani virilis animus.

HISTORIA BREVIS, SED FIDE DIGNA,
TAMETSI AVTHOR IGNORATVR, S. MAXIMI MAR-
tyris. Habetur autem in antiquis MS. codicibus.

30. Aprilis.

S. Maximus
fistitur corā
Proconſule

Ecius Imperator, volens profigare legem Christianorum, promulgavit decreta per vniuersum orbem, vt Christiani omnes, relicto Deo viuo & vero, dæmonijs sacrificarent: qui verò id facere nollent, supplicijs afficerentur. Quo in tempore vir sanctus Maximus se palàm Christianum declarauit. Erat verò plebeius, negocij sui curam gerens. Compræhensus igitur est & oblatuſ Optimo proconſuli apud Aſiam. Dixit autem ei Proconſul: Quis vocaris? At ille: Maximus vocor, inquit. Proconſul dixit: Cuius conditionis es? Maximus reſpondit: Ingenuus quidem natus, ſeruus verò Chriſti: mei autem negocij curam gero. Proconſul dixit: Chriſtianus es? Maximus reſpondit: Eſſi peccator, tamen Chriſtianus ſum. Proconſul dixit: Cognouiſti decreta inuictiſſimorum principum, quæ nunc huc allata ſunt? Maximus reſpondit: Quænam illa? Proconſul dixit: Vt Chriſtiani omnes, relicta ſuperſtitione, cognoscant verum principem, cui omnia ſubiacent, & deos eius adorent. Maximus reſpondit: Iniquam huius principis cognoui ſententiam, & idè ne palàm oſtendi. Proconſul dixit: Sacrifica ergò dijs. Maximus reſpondit: Ego non ſacrifico, niſi ſoli Deo, cui me ab ineunte ætate ſacrificãſſe gratulor. Proconſul dixit: Sacrifica, nè te varijs faciam tormentis affici. Maximus reſpondit: Hoc eſt, quod ſempe optaui, vt carens hac temporali & miſera vita, perueniam ad ſempiternam. Tunc Proconſul iuſſit eum ſuſtibus cædi: cun-que cæderetur, ait Proconſul: Sacrifica Maxime, vt ab his liber ſis tormentis. Maximus reſpondit: Hæc non ſunt tormenta, quæ p. n. nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti inferuntur: à quo ſi reſceſſero, vera & ſempiterna me tormenta manebunt. Tunc Proconſul iuſſit eum in eculeo ſuſpendi atque tortueri, & dicebat ei: Iam cerne ſultitiam tuam, & ſacrifica, vt vitam lucreris. Maximus reſpondit: Lucrabor planè vitam, ſi non ſacrificauero. Nam ſi ſacrificauero, perdo eam. Mihi verò nec ſuſtes, nec vngulæ, nec ignes tui vllum adferunt dolorem quia in me manet Chriſti gratia. Tunc Proconſul tulit in eum ſententiam, ita dicens: Eum, qui ſacris legibus animum noluit accommodare, vt magna Dianæ ſacrificaret, in terrorem reliquorum Chriſtianorum, obrui lapidibus præcipio.

Virile pe-
ctus & præ-
clara con-
ſtantia Ma-
ximi.

Et raptus eſt conſeſſim athleta Chriſti à miniſtris diaboli, gratias agens Deo, qui ipſum dignum iudicãſſet certando ſuperare diabolum: perducusque extra muros, lapidibus cæſus, tradidit animam Chriſto, cui eſt honor & gloria,
in ſæcula ſæculorum
Amen.

F I N I S.

DEO LAVDES ET GRATES.

